

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
—ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837—

ΤΟ ΕΚΠΑ ΤΙΜΑ ΤΡΕΙΣ ΚΟΡΥΦΑΙΟΥΣ ΗΧΟΛΗΠΤΕΣ

Στέλιος Γιαννακόπουλος

Γιάννης Σμυρναίος

Γιάννης Συγλέτος

Δευτέρα 17 Μαρτίου 2025, ώρα 19.00

Μεγάλη Αίθουσα, Κεντρικό κτήριο

Διοργάνωση

Τομέας Εθνομουσικολογίας-Πολιτισμικής Ανθρωπολογίας

και ο Κατεύθυνση Τεχνολογίας του Ήχου,

Τμήματ Μουσικών Σπουδών, Φιλοσοφική Σχολή

του Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Ομιλία του καθηγητή Εθνομουσικολογίας Λάμπρου Λιάβα

Κυρίες και κύριοι, αξιότιμοι συνάδελφοι, αγαπητοί φοιτητές.

Αγαπητοί συνεργάτες και φίλοι των τιμωμένων.

Αγαπητέ Σταύρο Ξαρχάκο, επίτιμε διδάκτορα του Τμήματός μας.

Αγαπημένε Στέλιο Γιαννακόπουλε, Γιάννη Σμυρναίο και Γιάννη Συγλέτο.

Εν αρχή ην ο ήχος!.. Ο αρχέγονος ήχος, που μορφοποιήθηκε-οργανώθηκε ήδη από τις πρωτόγονες κοινωνίες, ώστε οι άνθρωποι να εκφραστούν και να επικοινωνήσουν. Κι αυτός ο πρωταρχικός ήχος εξελίχτηκε σε λόγο (δηλαδή σε Γλώσσα) αλλά και σε Μουσική. Με κοινή καταγωγή λοιπόν, από την οργάνωση του ήχου, η Γλώσσα και η Μουσική είναι για κάθε πολιτισμό οι δύο ισχυρότεροι κώδικες για την έκφραση και την επικοινωνία.

Λειτουργούν ως αποθετήρια της συλλογικής μνήμης, σύμβολα της εθνοπολιτισμικής ταυτότητας, τεκμήρια της δημιουργικής δύναμης για κάθε λαό, για κάθε κοινότητα- ομάδα, για κάθε άτομο.

Εν αρχή ην ο Λόγος» και «Θεός ην ο Λόγος... Και είπεν ο Θεός Γεννηθήτω φως» και εγένετο»! Πράγματι, ο ήχος προϋπάρχει-υπερισχύει ακόμη και του φωτός. Το επιβεβαιώνει άλλωστε και ο λαός μας με τη σοφή παραίνεση: «Άκου να δεις!..» Κι ας λένε ότι βρισκόμαστε στην εποχή της εικόνας. Ο ήχος εξακολουθεί «να μας τραβάει από το αυτί!..» και να μας καθορίζει.

Η ακοή, είναι η πρώτη αίσθηση που αναπτύσσεται στον άνθρωπο, ήδη από τους πρώτους μήνες της εμβρυακής ζωής στην κοιλιά της μητέρας του. Και είναι η τελευταία αίσθηση που μας εγκαταλείπει όταν φεύγουμε από τη ζωή. Ακούμε αδιάκοπα, επί 24 ώρες το 24/ωρο, ακόμη και όταν κοιμόμαστε. Και όλη αυτή την ακουστική ενέργεια, τα ηχητικά κύματα και ερεθίσματα ο εγκέφαλός μας τα επεξεργάζεται αδιάκοπα και τα

μετασχηματίζει σε μνήμη, γνώση, συνειρμούς, συναισθήματα, με αντίστοιχες ψυχοσωματικές επι-δράσεις και αντι-δράσεις. Κυριολεκτικά, είμαστε αυτό που ακούμε!

Ο ήχος είναι γενεσιουργός («γεννηθήτω φως») αλλά μπορεί ν' αποβεί και θανατηφόρος (οι σάλπιγγες της Ιεριχούς). Ο ήχος μπορεί να θεραπεύσει αλλά και να καταστρέψει. Να υπο-βάλει αλλά και να επι-βάλει, να οργανώσει και να καθοδηγήσει συν-τονίζοντας αλλά και να διασπάσει και να διαλύσει από-συντονίζοντας.

Να, λοιπόν, γιατί παντού και πάντοτε η κοινωνική λειτουργία και η διαχείριση του ήχου (μέσα από τους συμβολικούς κώδικες της γλώσσας και της μουσικής) είναι μια κεφαλαιώδης πράξη, πράξη πολιτική και πολιτισμική. Εξ ου και ο ρόλος και η τεράστια ευθύνη όλων αυτών που διαμεσολαβούν στη γέννηση, τη διαμόρφωση, την κοινοποίηση και την όλη πολιτιστική διαχείριση του ήχου.

ΑΛΛΑ, αν το γεγονός αυτό το θεωρούμε δεδομένο για τον συγγραφέα, τον στιχουργό και τον συνθέτη, όπως και για τον ηθοποιό, τον τραγουδιστή και τον μουσικό, έχουμε συχνά την τάση να παραβλέπουμε κάποιους «αφανείς ήρωες» που υπηρετούν αυτή την υπόθεση από τη θέση-κλειδί του ήχο-λήπτη. Πόσο μάλλον όταν αυτοί δεν περιορίζονται στον απλό διεκπεραιωτικό ρόλο ενός «τεχνικού», αλλά με αγάπη και αφοσίωση, με ατέλειωτες ώρες δουλειάς, με διαίσθηση κι ευρηματικότητα, με εμπειρία και γνώση, εξελίσσουν την τεχνική και την κάνουν τέχνη. Και διαμορφώνουν την ευαισθησία και την αισθητική του κοινού, ως προς ΤΙ ακούμε και κυρίως το ΠΩΣ το

ακούμε. Έτσι ο «ηχο-λήπτης» αναδεικνύεται κυριολεκτικά σε συνδημιουργό της ηχητικής εμπειρίας, γίνεται «ηχο-πλάστης» και «ηχο-δότης»!

Στη σημερινή εκδήλωση -που συνδιοργανώνουμε ο Τομέας Εθνομουσικολογίας & Πολιτισμικής Ανθρωπολογίας καθώς και η Κατεύθυνση Τεχνολογίας του Ήχου, του Τμήματος Μουσικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής του ΕΚΠΑ- έχουμε την εξαιρετική τιμή και χαρά να απευθύνουμε ένα μεγάλο δημόσιο ευχαριστώ για την πολύχρονη προσφορά τους στους τρεις κορυφαίους ηχο-λήπτες, ηχο-πλάστες, ηχο-δότες: τον Στέλιο Γιαννακόπουλο, τον Γιάννη Σμυρναίο και τον Γιάννη Συγλέτο.

Αυτή η κατάμεστη ιστορική αίθουσα του Πανεπιστημίου και η γεμάτη ενθουσιασμό ανταπόκριση και προσέλευση όλων μας, επιβεβαιώνει τη βαθιά εκτίμηση των συνεργατών, τον σεβασμό των μαθητών και των ομοτέχνων, την αναγνώριση του κοινού, την αγάπη των φίλων.

Η σημερινή μεγάλη σύναξη έρχεται να αποτίσει τον οφειλόμενο, τον δίκαιο φόρο τιμής στους τρεις «μαέστρους-μαΐστορες-μάστορες» του ήχου.

Τιμώντας παράλληλα στο πρόσωπό-τους και τους αφανείς ήρωες που βρίσκονται πίσω από τις ηχογραφήσεις και συμβάλουν αποφασιστικά στη διαμόρφωση της τεχνογνωσίας και της αισθητικής του ήχου: στην ελληνική δισκογραφία, το ραδιόφωνο, το θέατρο, τον κινηματογράφο, τις συναυλίες, τις δημόσιες εκδηλώσεις, την καταγραφή της μουσικής μας κληρονομιάς.

Γιαννακόπουλος, Σμυρναίος, Συγλέτος. Ηχογραφήσεις με ταυτότητα και ονοματεπώνυμο!.. Τα ονόματά τους έχουν συνδεθεί με ιστορικές στιγμές και με κορυφαία έργα του ελληνικού μουσικού πολιτισμού. Αυτόπτες και αυτήκοι μάρτυρες, συν-διαμόρφωσαν ύφος και ήθος. Αλλά παράλληλα έχουν υπηρετήσει το κοινό ταμείο και στα απλά, τα μικρά και καθημερινά, όπως τα διαφημιστικά σποτς, οι ραδιοφωνικές εκπομπές, οι «ζωντανές» αναμεταδόσεις και καταγραφές και τόσες-τόσες άλλες περιστάσεις.

Μια ολόκληρη ζωή. Μια -χωρίς υπερβολή- «επική» ιλιγγιώδης πορεία από τα πρώτα «πρωτόγονα» μέσα ηχογράφησης και αναπαραγωγής του ήχου μέχρι την ψηφιακή εποχή. Από τα κεριά και τα γραμμόφωνα, στο βινύλιο, στον δίσκο ακτίνας, στο στικάκι, στο διαδίκτυο.

Μικρόφωνα και μαγνητόφωνα κάθε είδους και τεχνολογίας, κονσόλες με τα «κανάλια» να πολλαπλασιάζονται: 2, 4, 8, 12, 24, 48... Όλο και πιο πολύ και πιο ψηλά και πιο μακριά... Από τον μονοφωνικό ήχο, στο στέρεο, στο surround, στο Dolby... Από τον αναλογικό ήχο στον ψηφιακό. Από το χειροποίητο μοντάζ και το κόψιμο της ταινίας με το ψαλίδι, τον μαρκαδόρο και την κολλητική ταινία, στο μοντάζ το ψηφιακό... Τα στούντιο, οι συνθήκες, οι τεχνικές ηχογράφησης αλλάζουν ραγδαία, σε σχέση με τις επιλογές και τις απαιτήσεις του δισκογραφικού μάρκετινγκ και τη διαμόρφωση του ηχητικού προτύπου της κάθε περιόδου.

Και ο Γιαννακόπουλος στην Κολούμπια, ο Σμυρναίος στο Polysound, ο Συγλέτος στην ΕΡΤ να πρέπει όχι απλώς συνεχώς να ενημερώνονται ψάχνοντας και μελετώντας ώρες ατέλειωτες ώστε ν' ανταποκριθούν σε όλες αυτές τις τεχνολογικές εξελίξεις), αλλά και συχνά να καλούνται εφεύρουν νέες ιδέες, πατέντες και λύσεις αυτοσχέδιες ώστε να προσαρμόσουν τη νέα τεχνογνωσία στην προβληματική ελληνική πραγματικότητα.

Πετυχαίνοντας θαυμαστά αποτελέσματα, που δεν υπολείπονται σε τίποτα σε σχέση με τα διεθνή πρότυπα και για τα οποία σήμερα πιά δηλώνουν περήφανοι και δικαιωμένοι. Με το αθάνατο ελληνικό δαιμόνιο να θαυματουργεί -γι' άλλη μια φορά- επιβεβαιώνοντας το κλασικό «Η πενία τέχνας κατεργάζεται»!..

Είναι πραγματικά απολαυστικό να τους ακούς να αφηγούνται, με τον ενθουσιασμό μικρού παιδιού, για την τάδε πατέντα που βρήκαν τότε εκεί που άλλοι θα σήκωναν τα χέρια και θα έλεγαν το κλασικό «δεν γίνεται». Κι όμως, οι σημερινοί τιμώμενοι είπαν «θα το ψάξουμε, θα δοκιμάσουμε» αποδεικνύοντας πως «όλα γίνονται». Κι όλα ...ακούγονται!» Πάντα σε στενή σχέση, σε συνέργεια και διάδραση με τους συνθέτες, τους στιχουργούς, τους τραγουδιστές, τους μουσικούς, τους ενορχηστρωτές, τους παραγωγούς. Συνεννόηση μ' ένα βλέμμα... Σε κάποιες περιπτώσεις στάθηκαν ακόμη κι εξομολόγοι και ψυχαναλυτές!

Πέρα από την πολύχρονη γνωριμία μας, ήταν για μένα αποκαλυπτικές οι πρόσφατες συνομιλίες μας, με αφορμή τη σημερινή εκδήλωση, όπου

μίλησαν για την πορεία, τον αγώνα και τις αγωνίες τους, περιέγραψαν τις διάφορες ευρεσιτεχνίες τους και ανακάλεσαν τις κορυφαίες στιγμές της καριέρας τους. Ενώ μίλησαν και για τις εξαιρετικές δυσκολίες και για τις μαινώσεις, οι οποίες όμως τελικά υποχωρούν και περνάνε στο περιθώριο μπροστά στον τελικό απολογισμό και τη σπουδαία τους παρακαταθήκη.

Ας τους ακολουθήσουμε σ' αυτό το γοητευτικό τους ταξίδι:

ΣΤΕΛΙΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ο Σ.Γ. γεννήθηκε στο Ναύπλιο το 1929. Οι πρώτες μουσικές του μνήμες συνδέονται με τον πατέρα του στο ψαλτήρι της εκκλησίας και στις τοπικές χορωδίες. Μαθητής του Γυμνασίου ακόμη, ακολουθώντας τις οδηγίες ενός περιοδικού, κατασκεύασε έναν μικρό ραδιοφωνικό δέκτη από γαληνίτη. Θυμάται: «Οι φίλοι μου με κοροϊδεύανε: -Να ο Λάκης που θέλει να γίνει ...ηλεκτροτέτοιος! Και τελικά έγινα!!!»

Το 1948, εθελοντής στο Κέντρο Διαβιβάσεων στο Χαϊδάρι, γνώρισε τις βασικές αρχές του ηλεκτρισμού και τη χρήση των υψηλών συχνοτήτων πτυχίο «Τεχνίτου Τηλεπικοινωνιών». Έτσι, μαζί με το απαραίτητο για την εποχή «αντίγραφο ποινικού μητρώου» και τη σχετική μετεκπαίδευση, προσλήφθηκε στο τεχνικό προσωπικό του ΕΙΡ (του ραδιοθαλάμου του Ζαππείου υπήρξε μεγάλο σχολείο, κοντά στους εμπειρικούς τεχνικούς που ηχογραφούσαν τις εκπομπές θεάτρου (και

τους ονόμαζαν «φωνολήπτες»), καθώς και δίπλα στους τεχνικούς με μουσικές γνώσεις που ηχογραφούσαν τις ορχήστρες (και τους ονόμαζαν «μουσικούς ρυθμιστές»). Αυτοί ήταν -αξίζει να μνημονεύσουμε τα ονόματά τους- ο Γιώργος Τζουανέας, ο Χρήστος Μουραμπάς και ο Αυστριακός (κρατήστε αυτό το όνομα) Εμπερχαρτ Βίχενμπαχ.

[Κι εδώ θα μου επιτρέψετε μια μικρή παρένθεση για να αποδώσουμε τον οφειλόμενο φόρο τιμής στον Βίχενμπαχ. Υπηρέτούσε στον κατοχικό σταθμό της Αθήνας και είναι αυτός που τον Οκτώβριο του 1944 ειδοποίησε τους Έλληνες ότι οι υποχωρούντες Γερμανοί τοποθέτησαν εκρηκτικά στους ραδιοθαλάμους του Ζαππείου και στις κεραιές στα Νέα Λιόσια. Έτσι οι εγκαταστάσεις της Ελληνικής Ραδιοφωνίας σώθηκαν την τελευταία στιγμή από την καταστροφή!..

Πρέπει επίσης να αναφέρουμε ότι υπήρξε αυτός που έσωσε τη ζωή του 18χρονου τότε Μίμη Πλέσσα (που έπαιζε πιάνο στην ορχήστρα του σταθμού) καθώς και πολλών ακόμη τεχνικών της ραδιοφωνίας, όταν τους συνέλαβαν οι Γερμανοί στη διάρκεια της Κατοχής.

Μετά τον Πόλεμο, ο Βίχενμπαχ παρέμεινε στην Ελλάδα και, σε αναγνώριση της προσφοράς του, προσλήφθηκε στο ΕΙΡ ως ηχολήπτης της ορχήστρας. Εδώ λοιπόν τον συνάντησε ο νεαρός Σ.Γ., καθώς επίσης και στη δεκαετία του '60 ο έφηβος Γιάννης Συγλέτος. Κλείνει η παρένθεση]

Έτσι λοιπόν, ο Στέλιος πήρε στο ΕΙΡ το βάπτισμα στη φωνοληψία το 1959, χρονιά σημαδιακή που συνδέεται και με τον γάμο με την αγαπημένη του σύντροφο, την κυρία Βάσω, και τη γέννηση του γιού-του του Κωστή, ηχολήπτη σήμερα στην ΕΡΤ.

Το 1961 παραιτήθηκε από τη ραδιοφωνία και άρχισε να εργάζεται στο θέατρο καθώς και στο υπόγειο στούντιο ΕΡΑ στη Στοά Νικολούδη που ίδρυσαν ο Μανώλης Νικολούδης και ο Μίμης Πλέσσας. Εδώ ο δρόμος του θα συναντηθεί με τους δύο θρυλικούς ηχολήπτες: τον αείμνηστο Σήφη Σιγανό και τον άλλον σημερινό τιμώμενο, τον Γιάννη Σμυρναίο.

Αφηγείται ο Στέλιος: «Είπα τότε στον Πλέσσα: -Βρε αδερφέ, εσύ που μπαινοβγαίνεις στα στούντιο, για ρώτα μήπως θέλουν καμιά... καθαρίστρια να ξεσκονίζει τα μικρόφωνα με λατρεία και να μαζεύει τα καλώδια με αγάπη;;;»

Εδώ έπαιξε ρόλο η κατάλληλη συγκυρία. Ο Πλέσσας γνώριζε ότι το εργοστάσιο της EMI-Columbia στον Περισσό ετοιμαζόταν να δημιουργήσει νέες εγκαταστάσεις. Τον παραπέμπει λοιπόν στον άνθρωπο-κλειδί, τον Νίκο Κανελλόπουλο.

Ο Κανελλόπουλος ήταν κορυφαίος ηλεκτρονικός και καθιερώθηκε ως ηχολήπτης στην Κολούμπια μαθητεύοντας δίπλα στον πρώτο Έλληνα ηχολήπτη, τον μηχανολόγο-ηλεκτρολόγο Ευάγγελο Αρεταίο (άλλη μια μεγάλη προσωπικότητα στην ιστορία της ηχοληψίας στην Ελλάδα). Επίσης ο Κανελλόπουλος μετεκπαιδεύτηκε και στα κεντρικά στούντιο της EMI στο Λονδίνο, στην Abbey Rd.

Έτσι, την 1η Μαρτίου του 1962, ο Στέλιος προσλαμβάνεται από τον Κανελλόπουλο ως «μηχανικός φωνοληψίας» στην EMI-Columbia και εργάζεται στο ιστορικό στούντιο που λειτουργούσε από το 1936. Λίγο αργότερα, το 1964 εγκαινιάστηκαν δύο νέα σύγχρονα στούντιο με την ονομασία στούντιο I και II, ενώ το παλαιό ονομάστηκε «στούντιο

Εκεί λοιπόν, επί 21 ολόκληρα χρόνια (από το 1962 μέχρι «το απομεσήμερο της 23ης Δεκεμβρίου του 1983», όταν έκανε την τελευταία του διαδρομή προς τη Ριζούπολη) ο Σ.Γ. συνδέθηκε με κορυφαίες στιγμές της ελληνικής δισκογραφίας.

Ο κατάλογος τεράστιος: Χατζιδάκις (θα πούμε παρακάτω), Θεοδωράκης («Ο εχθρός λαός»), Πλέσσας («Ο Δρόμος»), Λοΐζος Καλημέρα «Ήλιε», «Τα τραγούδια του δρόμου», «Τα Νέγρικα», «Τα τραγούδια μας»), Μαρκόπουλος («Παράθυρο στη Μεσόγειο»), Κουγιουμτζής («Στα ψηλά τα παραθύρια»), Ανδριόπουλος («Γράμματα στον Μακρυγιάννη»), Νταλάρας («Τα ρεμπέτικα της Κατοχής»), Αλεξίου-Γαλάνη («Τα τραγούδια της χθεσινής μέρας»), κ.ά, κ.ά, κ.ά. Κάθε δίσκος ένας ολόκληρος κόσμος, μια δημιουργική περιπέτεια... Που να πρωτοσταθούμε;;;

Λόγω χρόνου, περιοριζόμαστε να θυμίσουμε ότι ο Σ.Γ. είναι αυτός που ηχογράφησε το 1969, σε 10 μόλις ώρες, τον κλασικό πλέον «Δρόμο» των Μίμη Πλέσσα και Λευτέρη Παπαδόπουλου. Τον πρώτο δίσκο που έγινε «χρυσός» ξεπερνώντας τις 50000 πωλήσεις ενώ σήμερα συγκαταλέγεται στους ελληνικούς δίσκους με τις περισσότερες πωλήσεις όλων των εποχών.

Και βεβαίως θα πρέπει να σταθούμε στις πολυάριθμες συνεργασίες του με τον Μάνο Χατζιδάκι: «Τα Πέριξ» (όπου έφτασε να βάλει εφημερίδες ανάμεσα στις χορδές του πιάνου ώστε να πετύχει το ξεχωριστό ηχόχρωμα που αναζητούσε ο συνθέτης), «Ο Σκληρός Απρίλης του '45», «Sweet Movie», «Αθανασία», «Τα Παράλογα», «Τα τραγούδια της Λιλιπούπολης», «Η Εποχή της Μελισσάνθης» κ.ά.

Και, πάνω απ' όλα, δεν μπορούμε να μην υποκλιθούμε στον μοναδικό αισθαντικό ήχο αναφοράς, τις φωνές, τα όργανα, τη χορωδία, τα διάφανα ηχοχρώματα που αποτύπωσε αριστοτεχνικά στο κορυφαίο έργο του Χατζιδάκι, στον «Μεγάλο Ερωτικό». Ηχογράφηση Σ.Γ. από τις 16 Σεπτεμβρίου μέχρι τις 28 Νοεμβρίου του 1972. Με την παρουσία όλων των συντελεστών στο στούντιο, σε μια μουσική ιεροτελεστία που ευτυχώς έχει καταγραφεί σε ταινία ντοκιμαντέρ από τον Παντελή Βούλγαρη. Με τον Στέλιο συν-δημιουργό δίπλα στον Χατζιδάκι να είναι «πανταχού παρών και τα πάντα πληρών». Και εδώ αξίζει να μνημονεύσουμε και, τους συνήθως αφανείς αλλά πολύτιμους βοηθούς του σε αυτή την προσπάθεια, τους ηκολήπτες Μίμη Καννή και Γιάννη Παπαϊωάννου.

Ο Στέλιος λέει χαρακτηριστικά: «Η ταπεινότητα μου είχε την εύνοια της τύχης να συμβάλει στη διαμόρφωση εκατοντάδων ηχογραφημάτων κατά την περίοδο της λεγόμενης «χρυσής εποχής» της ελληνικής δισκογραφίας.

Εάν υπήρχε ένα βαρόμετρο που να παρακολουθεί τις ατμοσφαιρικές μεταβολές στα στούντιο της εποχής η διαβάθμιση θα ήταν: ήρεμη-ενθουσιώδης - θορυβώδης - ηλεκτρισμένη - εκρηκτική - μυσταγωγική. Τη μυσταγωγία την προκαλούσε ένας μικρός, μονοψήφιος αριθμός μαέστρων. Ο Χατζιδάκις εκμαιεύοντας τη συναισθηματική κατάθεση όλων ήταν ο αρχιερέας στη συλλειτουργία αυτή. Και τότε η ομαδική μας δράση, γινόταν απόδραση προς το όνειρο!!!»

Γι' αυτό και είναι εξαιρετικά εύγλωττη η αφιέρωση του Μ.Χ. το 1980 στη διάρκεια των ηχογραφήσεων για την Εποχή της Μελισσάνθης: «Στον Στέλιο. Σύντροφο ξενυχτιών και μουσικής»!!!

Το 1983, όταν οι «μέτοχοι της διεθνούς EMI» αποφάσισαν ξαφνικά να σταματήσουν τις ηχογραφήσεις και να απολύσουν το προσωπικό των ελληνικών στούντιο της Κολούμπια (συμβαίνουν κι αυτά!!!..), ο Στέλιος, με πρόσκληση του Κυριάκου Σφέτσα, ξαναβρέθηκε πίσω από τις κονσόλες της Ελληνικής Ραδιοφωνίας, αυτή τη φορά στα στούντιο της Αγίας Παρασκευής.

Εκεί είχα τη χαρά να τον γνωρίσω κι εγώ και να εκτιμήσω άμεσα το μοναδικό ήθος, την ευγένεια και τον ποταμό των γνώσεών του, ηχογραφώντας μαζί του πολλές από τις εκπομπές για το ραδιοφωνικό «Αλάτι της Γης».

Επίσης μαζί καταγράψαμε στο στούντιο του Γ' Προγράμματος τα Άπαντα για πιάνο του Γιάννη Κωνσταντινίδη, με τη Δόμνα Ευνουχίδου. Κυκλοφόρησαν σε δύο δίσκους που απέσπασαν τα διθυραμβικά σχόλια του κορυφαίου πιανίστα Άλντο Τσικολίνι για την εξαιρετική,

πρωτόγνωρη» -όπως έγραψε- ποιότητα της ηχογράφησης (υπάρχει και η σχετική επιστολή).

Το 1990 ο Σ.Γ. συνταξιοδοτήθηκε από την ΕΡΤ, όμως συνέχισε να εργάζεται ακατάπαυστα με τη συλλογή και τεκμηρίωση υλικού και μαρτυριών για την ελληνική δισκογραφία και για την ιστορία και τα πρόσωπα της Κολούμπια. Καρπός αυτής της προσπάθειας υπήρξε το σε συνεργασία με τον Νίκο Πατηνιώτη, η έκδοση-αναφοράς με τίτλο: Στέλιος Γιαννακόπουλος. Ο Ηχοπλάστης». Το βιβλίο συνοδεύεται μάλιστα και από ένα εξαιρετικό dvd, με τον αειθαλή Στέλιο να μας ...βομβαρδίζει, ανακαλώντας πολύτιμες πληροφορίες και υλικό από την έρευνά του σε σχέση με την ιστορία της ηχοληψίας στην Ελλάδα. Και συνεχίζει ακατάπαυστα μέχρι σήμερα, δραστήριος και θαλερός στα 96 του χρόνια.

«Αισθάνεστε δικαιωμένος;» τον ρώτησαν. Η απάντηση αντικατοπτρίζει την παροιμιώδη σεμνότητα και το ήθος του:

«Δεν περίμενα ποτέ να μου πουν ευχαριστώ για ό,τι έκανα. Όταν ήμουν εν ενεργεία, το “ευχαριστώ” το άκουσα ή το είδα στο βλέμμα κάποιων ανθρώπων. Και γι’ αυτό, δηλώνω συνεχώς ότι είμαι πανευτυχής. Γιατί νυμφεύτηκα τη γυναίκα που ερωτεύτηκα, έχω δυο θαυμάσια παιδιά, έκανα αυτή τη δουλειά όπως την έκανα και τώρα, που πλέον προσπαθώ να γεράσω, υπάρχουν άνθρωποι που θυμούνται κάποια έργα μου και λένε δυο καλά λόγια. Αυτό δεν μπορώ να το αρνηθώ, αλλά δεν νομίζω ότι μου επιτρέπει να αρχίσω να επαιρόμαι.»

Κυρίες και κύριοι, αυτός είναι ο Στέλιος Γιαννακόπουλος.

Αγαπημένε μας Στέλιο, σε ευχαριστούμε από καρδιάς γι' αυτό που είσαι και για όλα αυτά που μας έδωσες!!!

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΜΥΡΝΑΙΟΣ

Ο Γ.Σ. γεννήθηκε στην Καβάλα, αλλά μεγάλωσε στην Αθήνα όπου ήρθε μικρό παιδί με τη μητέρα του, όταν ο πατέρας σκοτώθηκε στο μέτωπο της Αλβανίας. Πελαγία το όνομα της μητέρας του και η παροιμιώδης αγάπη του για τη θάλασσα τον ακολουθεί από τα νεανικά χρόνια, όταν ανοιγόταν μ' ένα κανό από το Φάληρο και χανόταν για να φτάσει ως

την Αίγινα. Εξελίχτηκε λοιπόν σε δεινό αγωνιστή ιστιοπλόο, οργώνοντας με τους θαλασσινούς συντρόφους το Αιγαίο με αφετηρία το καταφύγιό του στη Νιό.

Παράλληλα με τα κύματα της θάλασσας, ήρθαν όμως και τα ...ηχητικά κύματα, με πρόσωπο κλειδί και πάλι τον Μίμη Πλέσσα με τον οποίο τον συνέδεε από νεανική ηλικία στενή φιλία. Στη δεκαετία του '50, μαζί του κατέβηκε τα σκαλιά στο περίφημο υπόγειο της Στοάς Νικολούδη, όπου ο Πλέσσας ήταν συνεταίρος με τον Μανώλη Νικολούδη στο μικροσκοπικό αλλά θαυματουργό στούντιο ΕΡΑ. Διαφημιστικά σποτ και εκπομπές για το ραδιόφωνο, μουσικές ηχογραφήσεις για το θέατρο, τον κινηματογράφο και τη δισκογραφία. Μαζί τους και ο Σήφης ο Σιγανός και ο Νίκος ο Δεσποτίδης, ενώ στα μέσα της δεκαετίας του '60 θα προστεθεί ως «τσιράκι»-βοηθός και ο μικρός Γιάννης Συγλέτος παίρνοντας το βάπτισμα του πυρός!

Ο Σμυρναίος ανακαλεί τη θρυλική εκπομπή «Τα νέα ταλέντα» του Γιώργου Οικονομίδη, με τον Μίμη Πλέσσα να συνοδεύει στο πιάνο τους επίδοξους τραγουδιστές. Εκεί πρωτο-τραγούδησαν και αναδείχτηκαν η Νάνα Μούσχουρη, η Τζένη Βάνου, ο Γιάννης Βογιατζής... Θυμάται επίσης να ηχογραφεί το καθημερινό πεντάλεπτο χρονογράφημα «Τα καθημερινά του καθημερινού», με τον Δημήτρη Χορν σε κείμενα του Κώστα Πρετεντέρη.

Τότε αγόρασε σε πλειστηριασμό από το ΡΧ (την αμερικάνικη βάση του Ελληνικού) και το πρώτο ογκώδες μονοφωνικό μαγνητόφωνο που λειτούργησε σε στούντιο εκτός ΕΙΡ.

Εκεί ηχογράφησε τις πρώτες μουσικές του για το θέατρο Τέχνης του Καρόλου Κουν, με τον Μάνο Χατζιδάκι, τον Γιάννη Χρήστου και τον Βύρωνα Κολάση. Εκεί και τους πρώτους ιστορικούς δίσκους-αναφοράς, τον «Ερωτόκριτο» του Νίκου Μαμαγκάκη (το 1964) και τον «Όμηρο» του Μίκη Θεοδωράκη (το 1966).

Κι από κοντά, άλλο μεγάλο σχολείο όπου άφησε τη σφραγίδα του, οι δεκάδες-εκατοντάδες ταινίες του κλασικού ελληνικού κινηματογράφου με την υπογραφή του να συνοδεύει τον άψογο πεντακάθαρο ήχο τους: «Αλλοίμονο στους νέους» με τον Δημήτρη Χορν, «Η Αλίκη στο ναυτικό» και το «Ταξίδι» με τη Βουγιουκλάκη και τόσες, τόσες ακόμη... Συνολικά ταινίες για τις οποίες τιμήθηκε το 1999 στο 40^ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Θεσσαλονίκης.

Στα δύσκολα χρόνια της δικτατορίας ο Σμυρναίος μετακινείται από το ΕΡΑ και «στήνει» (κυριολεκτικά στήνει και οργανώνει) στην οδό Σκαραμαγκά 3, κοντά στο Μουσείο, το θρυλικό στούντιο Polysound, με το οποίο θα ταυτιστεί η καριέρα και η πολύχρονη-πολύπλευρη προσφορά του στην κλασική ελληνική δισκογραφία. Το Polysound θα αποτελέσει το αντίπαλο δέος της Κολούμπια και θα συνδεθεί με επαναστατικές εξελίξεις στην τεχνολογία των ηχογραφήσεων στην Ελλάδα. Εδώ θα εγκατασταθεί, στη δεκαετία του '70, και η πρώτη 24/καναλη κονσόλα MCI με τον Σμυρναίο, «κονσολάτορα» και ...μαθητευόμενο μάγο, να διαβάζει και να πειραματίζεται ώρες ατέλειωτες με τις νέες εφαρμογές. Η Όλγα Παυλάτου, η αγαπημένη του

σύντροφος, τον θυμάται χωμένο και χαμένο στα καλώδια να επιστρατεύει ...«σπαγγάκια» και να μηχανεύεται διάφορες πατέντες για τις συνδέσεις και τη συντήρηση των μηχανημάτων.

Με την Όλγα, πάντοτε σταθερή και δυναμική παρουσία δίπλα του, γνωρίστηκαν το 1979, όταν αυτή, ως συνεργάτης του Καρόλου Κουν, παρακολουθούσε στο Polysound την ηχογράφιση της περίφημης μουσικής που έγραψε ο Θεοδωράκης για τους «Ιππείς» του Αριστοφάνη στο Θέατρο Τέχνης.

Από τη δεκαετία του '70, ο Σμυρναίος αναδεικνύεται σε πρωτοπόρο και στις λεγόμενες «ζωντανές» ηχογραφήσεις που θα αποτυπώσουν μοναδικές στιγμές της ιστορίας του ελληνικού τραγουδιού. Ανάμεσά τους η πρώτη μεγάλη συναυλία της μεταπολίτευσης με το Canto General του Μίκη Θεοδωράκη. Ο Γ.Σ. αφηγείται στον Φώτη Απέργη:

«Μαγνητόφωνο οκτακάναλο χρησιμοποιήσαμε για πρώτη φορά με τον Μίκη τον Αύγουστο του 1975 στη μεγαλειώδη συναυλία στο στάδιο Καραϊσκάκη. Ήταν μια ιστορική βραδιά, έναν χρόνο μετά την πτώση της δικτατορίας. Χιλιάδες άνθρωποι ήρθαν, για ν' ακούσουν σπουδαία μουσική αλλά και να τραγουδήσουν, να φωνάξουν, να γιορτάσουν την ελευθερία και τη δημοκρατία. Ποιό άλλο έργο θα ήταν καταλληλότερο από το "Canto General";

Φαινόταν απλό, αλλά δεν ήταν. Επρόκειτο για μια πολυάνθρωπη και απαιτητική παραγωγή, με τη Μαρία Φαραντούρη, τον Πέτρο Πανδή, την Εθνική Χορωδία της Γαλλίας, τα Κρουστά του Στρασβούργου, τους πιανίστες Αλμπέρτο Νόιμαν και Ντόρα Μπακοπούλου, τους κιθαριστές

Ευάγγελο Ασημακόπουλο και Λίζα Ζώη, τη λαϊκή ορχήστρα υπό τον Γιάννη Διδίλη με τα μπουζούκια του Λάκη Καρνέζη και του Χρήστου Κωνσταντίνου. Στην απαγγελία ο Μάνος Κατράκης.

Πού θα βρίσκαμε τα 50 έως 60 και πλέον μικρόφωνα που χρειαζόμασταν; Γύρισα όλα τα στούντιο και τα κέντρα, ακόμα και τις ταβέρνες της Πλάκας, για να τα συγκεντρώσω.

Και φθάνει η μεγάλη μέρα!.. Είχαμε τοποθετήσει δεκάδες καρέκλες στη σκηνή και στα κατάλληλα σημεία είχαμε στήσει τους γεραμούς με τα μικρόφωνα. Ο κόσμος είχε γεμίσει το μεγάλο στάδιο, η συναυλία έπρεπε να ξεκινήσει, η Εθνική Χορωδία της Γαλλίας στη θέση της, οι περισσότεροι μουσικοί το ίδιο, όμως τα Κρουστά του Στρασβούργου, το περίφημο συγκρότημα, δεν είχε φτάσει ακόμα! Κάποιοι άρχισαν να σφυρίζουν ανυπόμονα και μόνον ο Μίκης, με ολύμπια ψυχραιμία, προσπαθούσε να με καθησυχάσει: “Μη σε νοιάζει, θα τα βγάλουμε πέρα”.

Όσπου, ξαφνικά, καταφθάνει μια τεράστια νταλικά, μπαίνει αργά μέσα στο στάδιο και μαζί της ξεχύνεται ένα πλήθος μουσικών με μαράκες, μαρίμπες, μπόνγκος, τεράστια τύμπανα, με ό,τι κρουστό μπορεί κανείς να διανοηθεί, και αρχίζουν να παίρνουν τις θέσεις τους στη μεγάλη σκηνή. Ήμουν “διαβασμένος” και είχα ήδη τοποθετήσει το κάθε όργανο με το μικρόφωνο εκεί που έπρεπε. Έτσι, η ιστορική αυτή συναυλία μπορούσε επιτέλους να ξεκινήσει. Πρίμα-βίστα, χωρίς κανένα

Κάντε τον κόπο να αναζητήσετε αυτή τη «ζωντανή» ηχογράφιση του

είναι βέβαιο ότι θα υποκλιθείτε. Στον «γεμάτο» ήχο, στις ισορροπίες και τις δυναμικές των οργάνων και των φωνών, στην τεράστια παλέτα των ηχοχρωμάτων, στο εύρος των συχνοτήτων από τα κρουστά, στον παλμό του κόσμου.

Κι όλα αυτά σε έναν αχανή ανοιχτό χώρο γηπέδου και βεβαίως -κάτι αδιανόητο για σήμερα- χωρίς καμιά απολύτως δυνατότητα μεταγενέστερης επέμβασης στο στούντιο. Ό,τι γράφεις, έγγραφες!!!

Η ηχογράφιση αυτή υπήρξε ένα κορυφαίο τεχνικό επίτευγμα για την εποχή εκείνη στην Ελλάδα. Και δεν είναι τυχαίο ότι ο Μάκης Μάτσας, αναγνωρίζοντας τη μοναδική συμβολή του Σμυρναίου, συμπεριέλαβε μια μεγάλη φωτογραφία του στο εξώφυλλο του δίσκου, κάτι που συνέβαινε για πρώτη φορά για ηχολήπτη.

Ο Σ. επισημαίνει: «Τα όργανα γράφονταν όλα μαζί. Μια κι έξω! Όπως τραβάς μια φωτογραφία. Αν ακούσετε το αποτέλεσμα σ' αυτές τις ηχογραφήσεις είναι όπως η μέρα με τη νύχτα, τεράστια διαφορά. Το αισθητικό αποτέλεσμα είναι απείρως καλύτερο γιατί η μουσική είναι μια τέχνη κατεξοχήν συλλογική. Όταν είναι μαζί όλα τα όργανα ακούει, βλέπει, αισθάνεται ο ένας τον άλλον, συμπάσχουν, αυτορυθμίζονται, συμμετέχουν σε μια κοινή προσπάθεια. Οι σοβαροί συνθέτες γράφουν όλους τους μουσικούς μαζί...» Και –θα προσθέταμε- όχι αποσπασματικά, μεμονωμένα και κατακερματισμένα, όπως συνέβη στην πορεία της δισκογραφικής παραγωγής.

Μεγάλος ο κατάλογος των «ζωντανών» ηχογραφήσεων του Σ. Θα πρέπει όμως να μνημονεύσουμε ιδιαίτερα το περίφημο «Πάρτι στη Βουλιαγμένη» του Λουκιανού Κηλαηδόνη στις 25 Ιουλίου του 1983. Ήταν ένας ακόμη πρωτόγνωρος τεχνικός άθλος όπου ο Γιάννης ρυμούλκησε ο ίδιος με το σκάφος του την πλωτή εξέδρα από τον ναυτικό όμιλο στο Τουρκολίμανο μέχρι τη Βουλιαγμένη, συνέδεσε δεκάδες υποβρύχια καλώδια και συντόνισε την ηχητική κάλυψη, την απευθείας ραδιοφωνική μετάδοση και την ηχογράφηση για δίσκο σε αυτή την πρωτόγνωρη για τα ελληνικά δεδομένα παραγωγή. Υπήρξε η αφετηρία που έβγαλε τις συναυλίες από τα θέατρα και τα στάδια στους φυσικούς χώρους.

Ο ίδιος ξεχωρίζει επίσης και τη ζωντανή ηχογράφηση του στα Μετέωρα με το «Ρέκβιεμ» του Μότσαρτ σε διεύθυνση του Σταύρου Ξαρχάκου. Αναζητείστε και ακούστε αυτή τη μεγαλειώδη εκτέλεση και καταγραφή που αποτελεί μια μοναδική καλλιτεχνική εμπειρία, με τον ηχολήπτη να αναδεικνύεται σε συν-δημιουργό ηχο-πλάστη, παράλληλα με τον μαέστρο.

Η σχέση με τον Ξαρχάκο, που θυμίζω ότι είναι και επίτιμος διδάκτορας του Τμήματός μας, έδωσε ιστορικές-κλασικές ηχογραφήσεις: «Θρήνος για τον Ιγνάθιο», «Μεγάλο μας τσίρκο», «ο Δείπνος ο Μυστικός», «Τα τραγούδια της πατρίδας μου» με την Αγνή Μπάλτσα, «Αμάν-αμήν», Τα κατά Μάρκον», «Τσιτσάνη διάλογοι».

Εδώ αναγκαστικά -λόγω χρόνου- θα βάλουμε μια άνω τελεία, γιατί αν αρχίσουμε να απαριθμούμε τις συνεργασίες, τους τίτλους και τους

καλλιτέχνες θα παρελάσει όλη η ιστορία του ελληνικού τραγουδιού στις δεκαετίες του 70, 80 και 90: Χατζιδάκις, Θεοδωράκης, όλος ο Σαββόπουλος, Λοΐζος, Λεοντής, Μαρκόπουλος (με το περίφημο «Χρονικό»), Πλέσσας, Σπανός, Μούσης, Κατσαρός, Χατζηνάσιος, Μαυρουδής, Λάγιος, Μικρούτσικος, όλες οι κινηματογραφικές μουσικές της Ελένης Καραϊνδρου. Κι από κοντά η εθνική Ελλάδος των τραγουδιστών: Φαραντούρη, Διονυσίου, τα άπαντα της Μαρινέλλας, Μητροπάνος, Νταλάρας, Αλεξίου, Πάριος, Γαλάνη, Πρωτοψάλτη, Μίλβα και ο κατάλογος δεν σταματά...

Όπως δεν έχουν τέλος και οι ιστορίες απ' όλη αυτή την κυριολεκτικά επική πορεία. Μπαίνουμε στον πειρασμό να μοιραστούμε μια σπαρταριστή μαρτυρία του Γιάννη σε σχέση με τον «Μεγάλο Ερωτικό»: «Ο δίσκος είχε βγει καμιά εικοσαριά μέρες, όταν ο διευθυντής της εταιρείας λέει μπροστά μου στο στούντιο στον Χατζιδάκι: “Δυστυχώς, κύριε Χατζιδάκι, ο ‘Μεγάλος Ερωτικός’ δεν πάει καθόλου καλά”. “Δηλαδή πόσο έχει πουλήσει;” τον ρωτάει ο Χατζιδάκις. “Μόλις τριακόσια αντίτυπα”. Και τότε ο Χατζιδάκις γυρνάει και του λέει θυμωμένος: “Δηλαδή εγώ έχω 300 φίλους. Ενώ εσείς κανέναν”. Και ανοίγει την πόρτα και φεύγει από το στούντιο!..»

Κλείνοντας αυτή την ενότητα για τον Γ.Σ., θα μου επιτρέψετε και μια προσωπική αναφορά για την πολύχρονη συνεργασία μας που συνδέεται με την ελληνική παραδοσιακή μουσική στις επιτόπιες καταγραφές και τις μεγάλες συναυλίες.

Ξεκινώντας από το 1992 με τις «Μέρες Μουσικής» στο Παλλάς (άλλον έναν άθλο ζωντανών ηχογραφήσεων), περάσαμε στο Ηρώδειο και στο Αρχαίο Θέατρο του Κούρειου στην Κύπρο με τις «Μουσικές στις άκρες του Ελληνισμού» και τα «2000 χρόνια ελληνικής μουσικής», βρεθήκαμε στο στάδιο της Αρχαίας Ολυμπίας με τις «Ιερές Μουσικές» (μια πολυσύνθετη παραγωγή της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας όπου συμμετείχαν 1000 συντελεστές, τραγουδιστές, μουσικούς και χορευτές απ' όλο τον κόσμο), ταξιδέψαμε στο Ελληνικό Φεστιβάλ της Νέας Υόρκης και στο Διεθνές Φεστιβάλ της Ουνέσκο στη Σαμαρκάνδη του Ουζμπεκιστάν.

Από τις πιο δυνατές εμπειρίες που μοιραστήκαμε ήταν οι δίσκοι-ντοκουμέντα όπου αποτύπωσε τη μεγάλη τέχνη του Πετρο-λούκα Χαλκιά στο κλαρίνο, του Στάθη Κουκουλάρη στο βιολί και τη μοναδική παράδοση των πολυφωνικών τραγουδιών της Ηπείρου.

Καθώς επίσης οι επιτόπιες καταγραφές στη Λέσβο (για το πρόγραμμα «Κιβωτός» του Πανεπιστημίου Αιγαίου) και –πάνω απ' όλα- στο δεκαετές πρόγραμμα «Θράκη-Ανατολική Μακεδονία», από το 1995 έως το 2005, του Συλλόγου «Οι Φίλοι της Μουσικής».

Με τον Γιάννη και την ερευνητική μας ομάδα διατρέξαμε τα χωριά από τις Καστανιές του Έβρου μέχρι τις Σέρρες καταγράφοντας σε σπίτια, αυλές, χωράφια και γλέντια περίπου 4500 τραγούδια και σκοπούς που βρίσκονται πλέον ψηφιοποιημένα με πλήρη επιστημονική τεκμηρίωση και ανάλυση στη ΜΜΒ Λίλιαν Βουδούρη στο Μέγαρο Μουσικής.

Κι αυτό που ανακαλώ πάνω απ' όλα απ' αυτή την πολύχρονη εμπειρία είναι η καταπληκτική επαφή, η μοναδική επικοινωνία και σχέση που

ανέπτυσσε ο Γ. με τους συχνά ηλικιωμένους πληροφορητές, ώστε να καταθέσουν την ψυχή και την αλήθεια τους μπροστά στα μικρόφωνα του. Με την παροιμιώδη αυστηρότητά του στο στούντιο να γίνεται ένα γλυκό χαμόγελο για τους νοικοκυραίους στα σπίτια και τις καρδιές που μας άνοιγαν. Τον θυμάμαι ακόμη και να βουρκώνει σε ένα αργό μελισματικό θρακιώτικο τραγούδι για την πάλη του Διγενή με τον Χάροντα στα μαρμαρένια αλώνια.

Για να μην πω –για να ευθυμήσουμε- και για τα ...προξενιά που ερχόντουσαν για το «αγορούδι με τα κουμπιά και τα μικρόφωνα» και για τις περιπέτειες ενός θαλασσόλυκου ορκισμένου ψαροφάγου στον Έβρο, στη χώρα του ...καβουρμά και του τζιγεροσαρμά!!!

Τέλος, πρέπει να αναφέρουμε άλλο ένα άγνωστο κεφάλαιο της δράσης του σε σχέση με τη διάσωση της παραδοσιακής μας μουσικής κληρονομιάς. Την καίρια συμβολή του Γ. στην επεξεργασία και ψηφιοποίηση των ιστορικών ηχογραφήσεων δημοτικής μουσικής στο Κέντρο Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών (με πρωτοβουλία της δραστήριας διευθύντριας Καίτης Καμηλάκη), καθώς και του Συλλόγου προς Διάδοσιν της Εθνικής Μουσικής του Σίμωνα Καρα, ενώ συνεργάστηκε επίσης και με την αείμνηστη Δόμνα Σαμίου.

Τον θυμάμαι να δοκιμάζει τις μίξεις σε ένα απλό, μικρό ραδιοφωνάκι και μπροστά στη σύγχρονη ηχητική Βαβέλ να μας διαβεβαιώνει με την πείρα και τη σοφία του:

Στις μέρες μας η τεχνολογία δεν μπορεί να επέμβει στον βαθμό που

νομίζει ο κόσμος. Αν δεν υπάρχει καλό υλικό, μια καλή φωνή, δεν μπορείς να κάνεις μεγάλες αλλαγές. Με τα σύγχρονα μέσα πετυχαίνεις ένα καλό “περιτύλιγμα”. Τα τελευταία χρόνια έχει γίνει αυτοσκοπός αυτό το περιτύλιγμα και η εικόνα είναι το μέγα ζητούμενο σε βάρος του ήχου. Όμως η ουσία παραμένει στο αίσθημα που πηγάζει από μια φωνή, από τον φυσικό ήχο που βγάζει ένα όργανο. Και αυτή η ουσία, αυτό το συναίσθημα -ευτυχώς- δεν κατασκευάζεται ούτε με φίλτρα, ούτε με εφέ, ούτε με μηχανήματα!»

Να κλείσουμε λοιπόν αισιόδοξα και με την ευχή Γ.Σ. να είσαι πάντα καλά. Σε ευχαριστούμε από καρδιάς γι’ αυτό που είσαι και για όλα αυτά που μας έδωσες!!!

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΥΓΛΕΤΟΣ

Ο Γιάννης Συγλέτος γεννήθηκε στην Κρήτη, στη σκληροπυρηνική περιοχή του Μυλοποτάμου. Αλλά σε μικρή ηλικία βρέθηκε στην Αθήνα, όπου οι συνθήκες της ζωής τον ανάγκασαν από παιδί να επιστρατεύσει όλη τη δύναμη και το πείσμα για επιβίωση.

Από 12 ετών περιπλανώμενος, με μια μικρή μεταλλική βαλίτσα με λίγα ρούχα, ακόμη και λουστράκι στο Ζάππειο («μία δραχμή το βάψιμο»), από μια αγγελία στην εφημερίδα διεκδίκησε τη θέση του «μικρού για όλες τις δουλειές» στο κυλικείο του ΕΙΡ στους ραδιοθαλάμους του Ζαππείου. Όχι μόνο εξασφάλιζε δωρεάν φαγητό, αλλά μεταφέροντας τους καφέδες από το πρωί μέχρι το βράδυ γνώρισε τους πάντες: ηθοποιούς, μουσικούς, παραγωγούς, ηχολήπτες. Θυμάται τον Σίμωνα Καρα, τη Δόμνα Σαμίου, τον Κατράκη, τον Κώστα Γιαννίδη, τον θρυλικό Βίχενμπαχ.

Το βράδυ -μας λέει- κοιμόμουν μέσα στο στούντιο της ορχήστρας με το κάλυμμα του πιάνου για σκέπασμα. Εκεί μέσα είδα τα μηχανήματα και τα όργανα της Ελαφράς και της Συμφωνικής Ορχήστρας και αρρώστησα, τρελαινόμουν. Ζήταγα να μου αγοράσουνε ένα όργανο, οποιοδήποτε να αρχίσω να παίζω κι εγώ.

Μετά από ένα-δύο χρόνια η γυναίκα του ηχολήπτη του Σήφη του Σιγανού, που δούλευε στην ταινιοθήκη, μου λέει ότι ο άντρας της θα

έφευγε από τη ραδιοφωνία, θα άνοιγε ένα στούντιο δικό του και αν ήθελα να πάω βοηθός του...»

Είναι το στούντιο «Σιφιλμς» στη Σκαραμαγκά 3 που κατόπιν εξελίχτηκε στο Polysound του Γιάννη Σμυρναίου, με τον Συγλέτο να παραμένει ως βοηθός. Μάλιστα τον πάντρεψαν αργότερα ο Σμυρναίος με τον Πλέσσα, με την αγαπημένη του Ρίτσα, που δυστυχώς έφυγε πρόωρα στα 53 της μόλις χρόνια, αφήνοντάς τον να μεγαλώσει υποδειγματικά τα δυο παιδιά τους, με τον γιο του τον Μιχάλη να συνεχίζει επάξια στη θέση του στα μουσικά σύνολα της ΕΡΤ.

«Έτσι ξεκίνησαν όλα -θυμάται ο Γιάννης. Κοιμόμουν μέσα στο στούντιο στη μηχανή προβολής σ' ένα στρατιωτικό ράντζο που πήρα από το Μοναστηράκι. Δουλειά νυχθημερόν μαζί με το νυχτερινό σχολείο, κοιμόμουν όρθιος από την κούραση. Ο Σήφης ο Σιγανός ήταν μεγάλος δάσκαλος, όπως και ο βοηθός του ο Γιάννης ο Πορετσάνος που με έμαθε τα ραδιοφωνικά.

Στο στούντιο έκανα ραδιόφωνο, προσφερόμενες εκπομπές και τα νέα ταλέντα του Οικονομίδα όπου έπαιζε πιάνο ο Πλέσσας. Αλλά έβλεπα τις ορχήστρες και είχα άλλο αλκοολίκι. Και κάποια στιγμή, μετά το στρατιωτικό, μπήκα επιτέλους στην κονσόλα τη μεγάλη, μια μέρα που ο Σήφης κοιμήθηκε από την κούραση κι έπρεπε να αναλάβω εγώ.. Γράφαμε τότε τους «Βάτραχους» για το θέατρο του Κουν με τον Γιάννη Χρήστου (αναφέρεται στο 1966). Μεγάλο σχολείο ο Χρήστου!...»

Ακολούθησαν οι «Μέρες Σύγχρονης Μουσικής» στο Χίλτον (το 1968). Πρωτοποριακά έργα των Δραγατάκη, Σισιλιάνου, Μαμαγκάκη, Γιάννης Πατσαϊωάννου, Γιάννη Χρήστου, Θόδωρου Αντωνίου.

Κατευθείαν στα βαθιά. Κόντεψα να πάθω συγκοπή, ο ιδρώτας ποτάμι. Από κοντά ο Αντωνίου. Με βοήθησε πολύ, όπως και ο Π. που μου έκανε δωρεάν μαθήματα μουσικής επειδή έμεινε ευχαριστημένος όταν του ηχογράφησα την 5η του συμφωνία.»

Από κοντά και το θέατρο και ο κινηματογράφος. Θυμάται με συγκίνηση τα διάφορα ηχητικά εφέ για τα οποία επιστράτευαν κάθε είδους ευρεσιτεχνίες και πατέντες. Και το πρώτο θεατρικό έργο: το «Κορίτσι με το κορδελάκι» με τον θίασο του Μάνου Κατράκη και μουσική του Κώστα Χατζή. Αργότερα θα ακολουθήσουν ο Ξαρχάκος με το «Μεγάλο μας τσίρκο» στο Αθήναιον, η Έλλη Λαμπέτη με τη «Γλυκιά Ίρμα» και πολλά-πολλά ακόμη...

Στο στούντιο γνώρισε για πρώτη φορά και τον Μάνο Χατζιδάκι, όταν ηχογράφησε τη μουσική του για μια θεατρική παράσταση του Κουν. Η βαθιά εκτίμηση του συνθέτη απέναντί του τον οδήγησε το 1975, μετά από εξετάσεις, στην ΕΡΤ.

Και πάλι ...στα βαθιά, καθώς μέσα σε δυο-τρεις μήνες ο Χατζιδάκις τον τοποθετεί ηχολήπτη στην Ορχήστρα. Από την Ορχήστρα Ελαφράς Μουσικής (με σπουδαίους μαέστρους όπως ο Γιώργος Μουζάκης, ο Κώστας Καπνίσης, και ο Κώστας Κλάβας) θα περάσει το 1976 στη Συμφωνική. Το απόλυτο δέος!..

Το πρώτο έργο που ηχογραφεί είναι το κοντσέρτο για βιολοντσέλο του Σοστακόβιτς. Θυμάται πως όλη τη νύχτα της παραμονής δεν κοιμήθηκε γιατί άκουγε συνεχώς τον δίσκο και κρατούσε σημειώσεις.

Ενώ με ιδιαίτερη συγκίνηση όταν ηχογραφεί το κοντσέρτο για βιολί του Κατσατουριάν ανακαλεί στη μνήμη του ότι το είχε πρωτακούσει μικρό γκαρσόνι στους ραδιοθαλάμους του Ζαππείου όπου το είχε παίξει τότε ο κορυφαίος Δαβίδ Όιστραχ. «Όλοι φωτογραφίζονταν μαζί του –μας είπε- έτσι πήγα κι εγώ κι έχω αυτήν εδώ τη φωτογραφία!..»

Αν είναι κάτι που χαρακτηρίζει τον Γιάννη είναι ότι δεν σταμάτησε στιγμή να μελετά και να μαθαίνει. Ώρες ατελείωτες ακροάσεων, μαθήματα μουσικής με τη Στέλλα Γαδέδη, με τον Μενέλαο Παλλάντιο όπου τον έστειλε ο Χατζιδάκις. «Αν δεν ήταν ο Χατζιδάκις δεν θα είχα κάνει τίποτα» αναγνωρίζει. Όπως επίσης αναφέρεται και στην πολύχρονη συνεργασία του στο Τρίτο Πρόγραμμα με τον Κυριάκο Σφέτσα και στη Συμφωνική Ορχήστρα με τον σπουδαίο μαέστρο τον αείμνηστο Άκη Καβαλιεράτο.

Κομβική στιγμή στην πορεία του υπήρξε η δίχρονη υποτροφία που έλαβε από τον διεθνούς φήμης μαέστρο Κουρτ Μαζούρ. Ο Μαζούρ εντυπωσιάστηκε από την ηχογράφιση που έκανε με τη Συμφωνική Ορχήστρα της Λειψίας στο Ηρώδειο και τον κάλεσε -με την υποστήριξη της ΕΡΤ- στο Βερολίνο για μετεκπαίδευση στις ηχογραφήσεις της κλασικής και σύγχρονης μουσικής.

Έτσι, από το 1979, εδραιώθηκε ως ένας από τους βασικούς συνεργάτες του Χατζιδάκι, ακολουθώντας-τον και μετά τη θητεία του στο Τρίτο πρόγραμμα ως ένας από τους μόνιμους ηχολήπτες στην «Ορχήστρα των Χρωμάτων».

Με σημαντικές παρουσίες σε κορυφαίους πολιτισμικούς θεσμούς: «Μουσικός Αύγουστος» στο Ηράκλειο Κρήτης, «Φεστιβάλ Λύρας» στα Ανώγεια Κρήτης, «Αγώνες Τραγουδιού» στην Κέρκυρα, «Φεστιβάλ Χορωδιών» με τον Αντώνη Κοντογεωργίου στην Κεφαλονιά, «Φεστιβάλ Θρησκευτικής Μουσικής» με τον Άλκη Μπαλτά στην Πάτμο.

Την περίοδο εκείνη συνεργάστηκε με σημαντικούς διεθνείς καλλιτέχνες όπως ο Astor Piazzola, η Gisela Mai, η Susanna Rinaldi και ο Νικόλα Ριοναννί. Σε ιστορικές συναυλίες, όπως στο Ηρώδειο με τους Pavarotti, Carreras και Domingo, τον Ραβί Σανκάρ, την Αγνή Μπάλτσα, τον Βαγγέλη Παπαθανασίου, καθώς επίσης και στο Καλλιμάρμαρο με τους Χατζιδάκι, Ξαρχάκο και Μούσχουρη.

Από το 1996 έγινε προϊστάμενος του Τμήματος Ηχογραφήσεων όλων των Μουσικών Συνόλων της ΕΡΤ, ενώ παράλληλα επιμελήθηκε, με το γνωστό μεράκι και τη σημασία στη λεπτομέρεια, την ηχητική κάλυψη μουσικών, θεατρικών και χορευτικών παραστάσεων σε μεγάλες σκηνές σε Ελλάδα και εξωτερικό.

Κι ερχόμαστε στη μεγάλη, καίρια συνεισφορά του στον τομέα της έρευνας και καταγραφής της ελληνικής μουσικής παράδοσης, δημοτικής και βυζαντινής.

Θυμάται με συγκίνηση το 1964 όταν γνώρισε για πρώτη φορά στο στούντιο τον Φοίβο Ανωγειανάκη (τον οποίον θεωρεί, μαζί με τον Χατζιδάκι, ως τον μεγάλο του δάσκαλο) για την ηχογράφηση ενός σπουδαίου Πόντιου λυράρη του Κωστίκα Τσακαλίδη.

Ακολούθησαν, με ένα φορητό μαγνητόφωνο Nagra, ώρες ατέλειωτες όχι μόνο στο στούντιο αλλά κυρίως στο ερευνητικό πεδίο, σε χωριά, αυλές, ακόμη και σε κατσάβραχα σε όλη την Ελλάδα. Σε συνεργασία με τον Ανωγειανάκη, την Ιωάννα Παπαντωνίου και τον Λευτέρη Δρανδάκη, στο πλαίσιο των ερευνητικών δράσεων και των δισκογραφικών συλλογών του Λυκείου των Ελληνίδων και του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ίδρυματος.

Στο Πελοποννησιακό τον γνώρισα κι εγώ, όταν κάναμε μαζί με τον Γιάννη το μοντάζ για την πρώτη μου δισκογραφική έκδοση το 1985 με τα τραγούδια από τα Ελληνόφωνα Χωριά της Κάτω Ιταλίας. Ενώ την ίδια εποχή, ως νεοφώτιστος εθνομουσικολόγος δουλεύοντας στο αρχείο του Ίδρυματος, περίμενα με ανυπομονησία πότε θα παραλάβω προς ταξινόμηση τις ταινίες με τις ηχογραφήσεις που έκαναν ο Γιάννης με τον Ανωγειανάκη και τον Αλέκο Ιακωβίδη στην Κύπρο, οργώνοντας κυριολεκτικά τα χωριά και τους προσφυγικούς συνοικισμούς.

Η έρευνα αυτή αποτελεί ένα έργο τεράστιας εθνικής σημασίας, μια κιβωτό του κυπριακού μουσικού πολιτισμού, καθώς αποτύπωσε τον μουσικό χάρτη της Κύπρου σε μια κρίσιμη περίοδο όπου «ο κόσμος ανακατεύτηκε» μετά την τουρκική εισβολή.

Ξαναβρεθήκαμε με τον Γιάννη στο «Φεστιβάλ Λύρας» στην Κάσο, καταγράφοντας σε δίσκο τις τρεις γενιές της μουσικής οικογένειας των Περσελήδων. Συναντηθήκαμε στις μεγάλες συνάξεις για τα λαϊκά πνευστά στο Αιγαίο, σε γλέντια ολοήμερα και ολονύχτια με τα αυτιά μας να βουίζουν από τους ήχους της τσαμπούνας. Επιμελήθηκε ηχητικά τις περισσότερες συναυλίες που διοργανώσαμε στον φιλόξενο κήπο του Μουσείου Λαϊκών Οργάνων Φοίβου Ανωγειανάκη.

Όπως και συνεργάστηκε για χρόνια ολόκληρα και με τον αείμνηστο Λυκούργο Αγγελόπουλο και την Ελληνική Βυζαντινή Χορωδία (συνεχίζοντας μέχρι σήμερα με τον διαδόχό του, τον Μιχάλη Μακρή) και με σπουδαίους ψάλτες όπως ο Διονύσιος Φιρφιρής και ο Μανώλης Χατζηγιακουμής, με χιλιάδες ώρες ηχογραφήσεων σε εκκλησίες και μοναστήρια που αποτυπώνουν τη μοναδική αίσθηση του βυζαντινού μέλους. Δεν είναι τυχαίο ότι ο Γ. υπήρξε ο πρώτος που έκανε ζωντανή ραδιοφωνική αναμετάδοση των ακολουθιών όλης της Μεγάλης Εβδομάδας από την Κωνσταντινούπολη και το Φανάρι.

Καταλαβαίνετε λοιπόν ότι και για τον Γ.Σ. –όπως και για τους άλλους δύο τιμώμενους κορυφαίους ηχολήπτες- θα μπορούσαμε να μιλάμε ώρες, αλλά ...μη φοβάστε, θα σταματήσουμε προσωρινά εδώ.

Θα επανέλθουμε όμως και στα μαθήματά μας με τους φοιτητές αλλά και στις δημόσιες δράσεις του Τμήματος και του Πανεπιστημίου μας.

Κλείνοντας, ανακαλούμε ένα τελευταίο απόσπασμα από τη συνομιλία μας με τον Γιάννη Συγλέτο:

«Όταν έρχεται κάποιος νέος δίπλα μου –λέει- βλέπω τον εαυτό μου μικρό και τον βοηθάω, όπως με βοηθήσανε κι εμένα τότε. Δε θα πάρουμε τίποτα μαζί μας...

Στην ηχοληψία έχει μεγάλη σημασία η τοποθέτηση των μικροφώνων, οι αποστάσεις, οι μοίρες. Το να ηχογραφήσεις ένα πιάνο είναι μεγάλη τέχνη, σαν μια ολόκληρη ορχήστρα! Αυτό μου το έμαθε ο Χατζιδάκις, όπως και ότι “η ποιότητα δεν δέχεται οποιαδήποτε έκπτωση”!.. Εξακολουθώ να δουλεύω τον αναλογικό ήχο, έχει άλλη τρυφεράδα, άλλο χρώμα... Δούλεψα σε όλες τις συνθήκες, από το πιο εξοπλισμένο στούντιο μέχρι τα κατσάβραχα. Δεν σταματάω αν δεν ευχαριστηθώ, συνεχίζω, ψάχνομαι ξανά και ξανά και ξανά, μέχρι να βρω ένα μονοπάτι καθαρό να περάσω!

Ακόμα και σήμερα, πάω σε μια συναυλία κι έχω άγχος να κάνω τη δουλειά μου καλά. Κοιμάμαι κάνα-δυο ώρες για να είμαι ξεκούραστος, πλένομαι, ντύνομαι, βάζω την κολόνια μου, και πηγαίνω τουλάχιστον μίαν ώρα πιο μπροστά για να τα ετοιμάσω, να τα δοκιμάσω, να κάνουμε την πρόβα μας, να κάνω τη δουλειά μου σωστά. Είναι για μένα μια τελετή!»

Αυτό είναι το ήθος του Γιάννη Συγλέτου και γι’ αυτό τον ευχαριστούμε από καρδιάς. Γι’ αυτό που είναι και για όλα αυτά που μας έδωσε!!!